

DEN SVENSKA MASSAKERN

DEL 8: POSTEN

1993 avreglerades Posten och några år senare stängdes alla postkontor i Sverige. Det finns idag inte ett torg i Sverige där man kan hämta paket och betala räkningar i samma kassa. Inte ens i samma lokal. Det sedan länge två olika bolag. Bara på en plats i Sverige finns post-kassaservice kvar i samma lucka. Det är i Riksdagens entréhall.

Det stora postrånet

TEXT: MARTIN SCHIBBYE

Det som vill posta brev är numera hänvisad till bensinmackor och nyckelfilverkare, eller matbutiker där det på någon undanskymd hylla ligger ett par vadderade kuvert. Ring på en klocka så kommer någon från storbutikspersonalen och hjälper. Inget på dessa postcenter leder tankarna till ett riktigt postkontor och det är väl själva tanken.

Postens vd Lennart Grabe sa 1999 att han inte ville ta ordet "postkontor" i sin mun när han talade om framtiden. Det behövde han inte heller göra. Efter att ha sparat 5000 postkassabörkor och lagt ner världens postkontor så behövde Postens vd inte längre ta ordet postkontor, eller för den delen samhällsnyttig verksamhet, i sin mun.

För att göra kassabördan är vi numera vi hänvisade till företaget Svensk Kassaservice som är ett samarbete mellan storbankerna. Nu vill ingen längre driva företaget Svensk Kassaservice eftersom det inte är lönsamt att erbjuda den typen av tjänster till landets medborgare i alla städer. Man planerar därför inom kort att lägga ner 200 kontor och säga upp personalen. På frågan vad alla som vill uträtta sina ärenden ska vända sig svarar postens vd kort och gott: Internet.

En Post i Överkalix är inte lika lönsam

En undersökning som gjordes 2002 av SCB visade att drygt 40 procent av befolkningen aldrig använder internet. Det är desuorienterat svårt att ta ut kontanter eller lämna in myndigt framför skärmen. Detta vet Postens vd men hänvisar ändå till internet. Bakgrunden är att det inte är lika lönsamt att driva en post eller erbjuda kassatjänster i Överkalix som på Östermalm. Men vem har sagt att det ska vara lönsamt?

Våra politiker har bestämt att syftet med en samhällsnyttig verksamhet ska vara att göra vinst. Avregleringen av Posten är inte på något sätt mystisk eller otäck. De ansvariga politikerna - kapitalismens förvarare - har anskånat, nämligen, partiellförtäring och spåsar.

Den 1 januari 1993 beslutade Riksdagen att avreglera brevmarknaden i Sverige. Året efter 1994, bolagiserades Posten. Sverige var det första landet i Europa som avreglerade ett brevmarknad.

Det svenska postväsendet med en 400-årig historia avskaffades efter några snabba beslut, och Sverige valde som ett av få länder i världen (fyra länder hade vid den här tidpunkten avreglerat brevmarknaden) att utsätta medborgarna för ett samhälleligt experiment där brevdistribution och pakethantering skulle göras vinst.

För var svensk Post bäst i världen

Innan bolagiseringen trädde i kraft tillsattes en utredning. Denna kallades postutredningen och skulle undersöka hur posten fungerade och vad som skulle bli konsekvenserna av en bolagisering. Flera andra utredningar gjordes också. Samtliga konstaterade att den svenska postservicen var mycket bra, ja bäst i världen faktiskt. "Posten befördrar brev till låg kostnad och hög tillförlitlighet", skriver till exempel Post- och teleutredningen (SOU 1990:27).

De konstaterar också att det inte är samhälls-ekonomiskt lönsamt med flera aktörer som syster med brevbeholdran - inte ens om det så gäller datoriserad post. Kommunikationsdepartementet konstaterade samma sak. Till och med dessa departementstjänstemän begrep att det skulle bli dyrare om man släppte in flera aktörer för lokal- och riksbefördran av brev.

Utredningarna konstaterade inte bara att Posten fungerar bra, de tog också upp hur det har gått för andra verksamheter som har bolagiserats i andra länder och konstaterade att löner, arbetsförhållanden och service försämrats.

Trots att alla utredningar är positiva till Posten så ger de rekommendationen att verksamheten skall bolagiseras. Det är som att konstatera att patienten är fullt frisk för att sedan ordinera en operation.

När Trafikutskottet motiverade sitt förslag till riksdagen, motiverade man bolagiseringen med att "ägaren/staten måste se till att postverket utvecklas i samma takt och riktning som de bästa konkurrenterna. Detta talar för att postverket i framtiden ska vara i aktiebolsagsform." Detta trots att man i utredningarna konstaterat att Postverket inte på något sätt halkat efter konkurrenterna. Man kan ställa sig frågan vilka konkurrenterna är. Med en behållt brevmarknad hade man ju sluppit konkurrens.

De svenska exportföretagen låg på en tredje plats. De svenska exportföretagen låg på och ville se avreglering för att kunna sänka sina portokostnader. Med en bolagisering skulle också det framtida AB kunna bortse från den politiska styrningen (det vill säga kravet på att alla i Sverige oavsett de bor ska ha tillgång till en fungerande Post) och försäma servicen på glesbygden. Glesbygden med det här sättet att resonera inte heller sänks. Det är i princip hela Sverige förutom storstadsna. Med sänkta löner och vinst lanns det också.

De svenska exportföretagen låg på

Nej, syftena med bolagiseringen var troligen andra. De svenska exportföretagen låg på och ville se avreglering för att kunna sänka sina portokostnader. Med en bolagisering skulle också det framtida AB kunna bortse från den politiska styrningen (det vill säga kravet på att alla i Sverige oavsett de bor ska ha tillgång till en fungerande Post) och försäma servicen på glesbygden. Glesbygden med det här sättet att resonera inte heller sänks. Det är i princip hela Sverige förutom storstadsna. Med sänkta löner och vinst lanns det också.

POSTLAGEN (1993:1684)

Staten har i uppgift att upprätthålla en grundläggande service för brev och paket. I Postlagen (1993:1684) om samhällsomfattande posttjänster står det att läsa:

"§1 Det skall finnas en posttjänst i hela landet som innebär att alla kan ta emot brev och adresserade försändelser som väger högst 20 kg. Posttjänsten skall vara av god kvalitet och, där det finns möjlighet för alla att få sådana försändelser befordrade till rimliga priser."

Lag (2001:1276) om grundläggande posttjänster är också fast att:

"§1 Det skall finnas en kassaservice i hela landet som innebär att alla har möjlighet att hämta paket och ta emot betalkontor till arbetslösa personer."

När konkursansökan lämnades in så bolagets chef, Bror Anders Månsson, att om regeringen menade allvar med avregleringen av postmarknaden

del privata aktörer som såg chansen att göra sig en personlig förmögenhet på slakten av det gamla kungliga postverket.

När beslutet väl var fattat gick utvecklingen fort, och snart blev det tydligt att konkurrensen skulle bli hård. Antalet anställda minskade från 70 000 till 40 000 på några år. Postkontor lades ner och den gamla devisen "säker som ett brev på posten" blev snabbt ett skämt. Postverket delades upp i moderbolaget AB Posten, samt fem stora dotterbolag, Postgirot AB, Brev, Lättgods, Ulrikes samt Bank/Kassa. De postbolag som redan fanns, till exempel Postens paketfrakt (med ansvar för företagspaketen), blev till en början dotterbolag direkt under moderbolaget. Så småningom skulle även dessa bolag knopas av och bildade nya dotterbolag dotterbolag.

Året efter att postmarknaden avreglerats och Posten förlorat ensamtätten att distribuera brev så antogs en ny postlag och postgirot förvandlades till en av Posten helägda bank som sedan såldes till Nordea.

Inom paketdistributionen i Sverige utvecklades det en strid där nationella postoperatörer och logistikföretag sålde och köpte upp varandra för att växa. Den svenska Posten inriktade sig på Baltikum och Östersjöområdet och lät andra företag komma in på den svenska marknaden.

Effekterna låt inte vänta på sig. Som ett brev på posten (ursäkta) ökade antalet företag med tillstånd att bedriva postverksamhet till 100 (1997). Det minskade sen till cirka 40 företag som tillsammans tog fem procent av marknaden. Dessa fem procent var de mest lönsamma delarna med företagspaket och brevdistribution i framför allt Stockholms innerstad. Bland dessa är CityMail den största aktören, ett bolag som idag ägs av Norske Posten.

Idag reagerar ingen när de ser CityMails brevbärare springa efter brevbäraren från Posten i trapporna. Men vid närmare eftertanke är det ju en absurd effekt av avregleringen. Galenskap på ren svenska. Lågg därför alla postbilar som kör samma strecka, efter varandra, och sorteringscentraler. Ingen kan påstå att detta är samhälls-ekonomiskt effektivt.

CityMail ett rent kriminellt bolag

Intressant är att CityMail de första åren bedrev en rent kriminell verksamhet, eftersom de distribuerade brev medan Postverket fortfarande enligt Postlagen hade monopol. När bolaget efter två år på den svenska marknaden gick i konkurs så var konkursförvaltarens första tvungen att klara ut om verksamheten varit laglig eller inte. Tänk om andra kriminella hade behandlats på det sättet!

När konkursansökan lämnades in så bolagets chef, Bror Anders Månsson, att om regeringen menade allvar med avregleringen av postmarknaden

skulle de hjälpa CityMail över krisen, Postens vd grät i tv när CityMail gick i konkurs och en stund senare köpte man upp bolaget så att Posten skulle ha en konkurrent.

CityMail användes alltså för att sänka storföretagens kostnader och för att kunna försäma personalens villkor på Posten med hänvisning till konkurrensen. Genom att stödja CityMail hjälpte regeringen och Postens ledning till att sänka Postens ekonomiska. CityMail kunde sedan snabbt etablera sig i de lönsamma storstadsområdena - utan att ta ansvar för helheten. Den nya postlagen innehöll inte heller några bestämmelser som gör att de företag som tänker plocka rössen ur kakan får betala en avgift för att täcka distributionen i mindre lönsamma områden, vilket hade varit rimligt.

Larmrapporter om arbetsmiljön

Genom att släppa in CityMail på marknaden försämrades snabbt löne- och anställningsvillkor, avtalen marknadsanpassades och för de postanställda innebär det på sikt sämre förmåner vid sjukdom och föräldradledighet, längre arbetstid för skiftarbetare med mera.

Larmrapporter om försämrade arbetsförhållanden kommer också med jämna mellanrum från SEKO, som är brevbärarnas fackförbund. Till detta kommer servicen. Man behöver inte vara professor för att förstå att servicen försämrats om man lägger ner 5000 postkontor.

Sverige gick först av EU-länderna när det gällde att avveckla postväsendet. Sedan följde de övriga länderna efter. Resultatet av avregleringen inom EU är att det tyska postverket Deutsche Post har köpt upp det mesta av den "fria" postmarknaden.

Förelaget har idag 240 000 anställda fördelade på över 100 bolag. Vinsten är 22 miljarder om året. Det alla mesta kommer från att bolaget har kvar brevmarknaden i Tyskland. 1999 köpte bolaget upp svenska ASG. Idag driver Deutsche Post DHLs verksamhet

i Sverige. Deutsche Post förväntas inom kort köpa både den österrikiska statliga posten och 25 procent av den statliga danska. När resterna av den svenska posten säljs ut är det inte svårt att gissa vilket företag som i framtiden sköter postdistributionen i Sverige.

Brevbäringen på entreprenad?

Man trodde kanske att privatiseringarna nått vägs ände. Men så sent som förra året avslöjade Postens dåvarande vd Lennart Grabe att posten planerar att lägga ut sin kärnverksamhet, brevbäringen, på entreprenad. Det vill säga privatisera de 15 000 brevbärarna.

Motiveringen var att brevbäringen inte "illhöorde kärnverksamheten".

För detta vansinniga förslag utlöstes hans falkskärm på 7 miljoner. Men hans idéer lever kvar. Den nya vd:n Erik Olsson har också en idé: att släppa portot fritt...

Av det kungliga postverket och en av statens grundläggande verksamheter finns snart inget kvar. Kanske får vi snart se 3-4 brevbärare springa i samma trappuppgång. Och sedan får ändå grannen komma över med Posten som hamnat fel.

Kanske kommer breven kosta en tia styck att skicka? Det samhälls-ekonomiska vansinnet lär fortsätta. För varför skulle kapitalet nöja sig med den skattdeduktion som redan har genomförts? ■

Har vi världens högsta skatter?

Vilket land har världens högsta skatter borde väl ha råd med en offentlig sektor, här man ofta. Vart för alla pengar vägen? Under de senaste tio åren har det skett en förändring i hur skatt tas ut. Vi som tjänat minst betalar mest i skatt, medan de som har stora beskattningsbara inkomster och förmögenheter betalar allt mindre i skatt.

Höginkomsttagare med en inkomst över 500 000 kronor (i 1998 års penningvärde) betalade 1980 hela 58,2 procent av sin inkomst i skatt. Höginkomsttagarna fick dock en markant skattesänkning genom skattereformen, och år 1991 betalade dessa 39,1 procent av sina inkomster i direkt skatt.

Riktigt intressant blir det när det visar sig att personer med inkomster under 500 000 kronor (i 1998 års penningvärde) 1980 betalade 9,2 procent av inkomsten i skatt. År 1998 var den siffran drygt 22 procent. Ju lägre inkomst desto högre skatt.

Den stora skattereformen innebär att staten på två år förlorade 30 procent av sina inkomster genom skattfeskänkningar för höginkomsttagare. Resultatet av reformen fick arbetarklassen känna av i tillförlitlighetens alla sparpaket. Lågg också till att bolagsskatten i Sverige är den näst lägsta i EU. Bortsett från lägre. Dessutom har produktiviteten per anställd ökat med i genomsnitt 2,5 procent per år i Sverige under perioden 1990-2002. I EMU-området var motsvarande siffror 1,1 procent och i USA 1,7 procent. Det ger lite perspektiv på skattefrågorna. ■